

RAHOITUSTARKASTUS TIEDOTTAA 1/2001

27.3.2001

Tässä numerossa

- ▶ Kotivaltiovalvonnan lähtökohdista ja ongelmista
- ▶ Suomalaisten pankkien kannattavuus ja vakavaraisuus vuonna 2000
Taulukko: Tuloslaskelman pääerät, mrd. mk
- ▶ Pankkikonsernien saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä sekä talletukset 31.12.2000
Taulukko: Saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä
Taulukko: Talletukset
Taulukko: Henkivakuutusyhtiöiden markkinaosuudet koko maksutulosta 1.1.-31.12.2000
Taulukko: Rahastoyhtiöiden markkinaosuudet hallinnoitavien sijoitusrahastojen pääomien mukaan 31.12.2000
- ▶ Jälkikäteisarvioita matalakorkoisten pankkitalletusten veroetuuden poistamisen vaikutuksista
Taulukko: Tietoja kotitalouksien marka- ja eurotalletuksista
- ▶ Kotimaan maksujärjestelmien tarkastuksilla arvioitiin mm. pankkien riskienhallintaa
Maksujen välitys on täysin konekielistä
- ▶ Arvopaperiselvitystoiminta parantunut, mutta toimenpiteitä edellytetään yhä
Selvitysaste toimintavarmuuden keskeinen mittari
IOSCO:ta ja G10-mailta uusi kansainvälinen standardisetti
- ▶ Tapahtumakatsaus
Baselin pankkivalvontakomitealta ja EU:n komissiolta uudet ehdotukset vakavaraisuuskehikoksi - ehdotukset lausunnolla
Komissiolta esitys kansainvälisiä tilinpäätössiivouksia koskevaksi asetukseksi
Ratalta tulossa Rahoituspalvelut tietoverkoissa -kannanotto
Rahanpesun yhteistyöfoorumi FATF julkaisi kolme raporttia
Baselin pankkivalvontakomitean raportteja
Tutkintapyyntö poliisille
Seuraava Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedote

KOTIVALTIOVALVONNAN LÄHTÖKOHDISTA JA ONGELMISTA

Lähtökohtana palveluiden vapaa liikkuminen ja yhtenäismarkkinat

Euroopan talousalueella omaksutut rahoitusmarkkinoiden toimintaperiaatteet perustuvat tavaroiden ja palveluiden vapaaseen liikkumiseen ja edistävät yhtenäisten rahoitusmarkkinoiden syntymistä. Kaikki palveluiden vapaata liikkumista ja markkinoiden toiminnan tehokkuutta heikentävät esteet kansallisten valtioiden väliltä on pyritty minimoimaan. Nämä periaatteet heijastuvat myös esimerkiksi linjauksissa, joiden mukaisesti rahoituspalveluita voi harjoittaa Eta-alueella ja joiden mukaisesti tätä toimintaa valvotaan.

Kotivaltiovalvonta koskee vakauden valvontaa

Euroopan talousalueella sovelletaan pankkivalvonnassa ns. kotivaltiovalvonnan (home country control) periaatetta 1). Luottolaitoksen liiketoimintojen ja vakauden valvonnasta vastaa sen maan valvontaviranomainen, joka on myöntänyt toimiluvan luottolaitokselle. Koska Eta-alueella on myös voimassa ns. single passport -lähtökohta, luottolaitos voi toimilupansa perusteella harjoittaa toimintaansa kaikissa Eta-valtioissa. Edellytyksenä on, että toimintaa harjoitetaan sivukonttorina tai myymällä etäpalveluita 2). Näin ollen pääkonttorin sijaintimaan viranomainen vastaa myös muissa Eta-maissa toimivien sivukonttorien toiminnan valvonnasta. Sivukonttorin sijaintimaan viranomaisen (host authority) vastuulla on sivukonttorin maksuvalmiuden valvonta. Markkinariskiä tulee kotivaltion ja sivukonttorin sijaintimaan viranomaisten valvoa tiiviissä yhteistyössä. Lisäksi viranomainen voi kerätä alueellaan toimivien ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorien toiminnasta tietoa tilastotarkoituksiin.

Tytäryhtiönä harjoitettavaan toimintaan tarvitaan tytäryhtiön sijaintimaan valvontaviranomaisen

myöntämä toimilupa. Tällöin sijaintimaan viranomainen toimii tytäryhtiön kotivaltiovalvojana. Käytännössä tällaisessa tilanteessa on olennaista, että tytäryhtiön valvonta on osa konsolidointiryhmän valvontaa. Tästä valvonnasta on vastuussa konsolidointiryhmän emoyhtiön kotimaan valvontaviranomainen.

Jos yhdessä maassa toimiluvan saanut luottolaitos harjoittaa erityisesti sivukonttoritoimintaa myös muissa Eta-valtioissa, edellytetään valvontaviranomaisilta tiivistä yhteistyötä (artikla 28). Tällä pyritään varmistamaan, että kotivaltiovalvonnan periaate toimii myös käytännössä.

1 Asiasta säädetään 20.3.2000 annetussa direktiivissä (2000/12/EY) luottolaitoksen liiketoiminnan aloittamisesta ja harjoittamisesta, tarkemmin sen 27 artiklassa. Tämän mukaan "luottolaitoksen toiminnan vakauden valvonta on kotijäsenvaltion toimivaltaisten viranomaisten vastuulla".

2 Sivukonttorin perustaminen ei siis edellytä erillistä lupaa sijaintimaan viranomaiselta eikä sivukonttori ole myöskään sijaintimaan viranomaisen valvonnassa. Alaviitteessä 1 mainittu direktiivi kieltää vastaanottavaa jäsenvaltiota vaatimasta toimilupaa tai perustamispääomaa muussa jäsenvaltiossa toimiluvan jo saaneen luottolaitoksen sivukonttorilta (artikla 13).

Kotivaltiovalvonta ulottuu talletussuojaan ja kriisinhallintaan

Kotivaltiovalvonnan periaate ulottuu myös talletussuojaan. Luottolaitoksen kotimaan talletussuojajärjestelmä turvaa myös luottolaitoksen muissa Eta-maissa toimiviin sivukonttoreihin talletuksia tehneiden piensijoittajien talletukset.

Kotivaltiovalvonnan periaate ulottuu myös kriisitilanteiden hoitamiseen. Jokainen maa vastaa itse alueellaan toimivien luottolaitosten ongelmien hoitamisesta kunkin maan lainsäädännön mukaisesti riippumatta siitä, onko kyseessä kotimainen talletuspankki vai ulkomaisen pankkikonsernin tytäryhtiö. Sen sijaan mitään koordinoivaa valvojaa kriisitilanteiden varalle ei edellytetä.

Tulossa oleva selvitystiladirektiivi (directive on winding up and restructuring of credit institutions) nimenomaisesti lähtee siitä, että luottolaitoksen selvitystila ja muu uudelleenjärjestely hoidetaan luottolaitoskohtaisesti, ei konsolidointiryhmäkohtaisesti, ja kansallisten viranomaisten voimin ja kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Direktiivi edellyttää jäsenvaltioita tunnustamaan vastavuoroisesti kunkin maan toimivaltaisten viranomaisten valtuudet, mutta ei edellytä minkään viranomaisen ottavan päävastuuta kriisin hoitamisesta, esimerkiksi tilanteessa, jossa on kyse luottolaitoskonserniin kuuluvan yhtiön tai yhtiöiden ongelmista. Tästä mahdollisesti aiheutuvia ristiriitoja on pyritty poistamaan valvontaviranomaisten välisissä valvontapöytäkirjoissa, joissa on sovittu valvontayhteistyön periaatteista myös kriisitilanteissa.

Eurooppayhtiö helpottaa rajat ylittäviä yritysfuusioita, mutta voi lisätä paineita kotivaltiovalvonnan uudelleen arvioimiseksi

Euroopan rahoitusmarkkinat ovat kymmenen viime vuoden aikana muuttuneet merkittävästi. Toistaiseksi rakenteelliset muutokset ovat suurelta osin tapahtuneet yksittäisten jäsenvaltioiden rajojen sisällä, vaikka esim. Pohjoismaissa on ollut merkittäviä yli rajojen ulottuneita fuusioita. Euro-alueen syntymisen oletetaan kuitenkin lisäävän kansalliset rajat ylittäviä yritysjärjestelyitä. Rakenteelliset muutokset ovat myös lisänneet rahoitussektorin keskittyneisyyttä; esimerkiksi kaikissa Pohjoismaissa kolmen suurimman pankin markkinaosuus on 70–80 %. Muutokset ovat johtaneet myös pankkien ja vakuutusyhtiöiden yhteenliittymiin eli finanssikonglomeraatteihin.

Toistaiseksi rakennejärjestelyitä on leimannut ns. monikotimaisuuden eikä monikansallisuuden piirre 3). Rajat ylittävistä fuusioista huolimatta toiminnot on säilytetty erillisissä yhtiöissä eri maissa, mikä johtuu ainakin osittain Euroopan yhtiöoikeussäännöksistä. Kahden Eta-valtion välillä tapahtuva yritysfuusio tai tätä vastaava järjestely on jouduttu tekemään joko osakehankintana tai niin, että toinen yhtiö lopettaa toimintansa tai yhtiöt hakeutuvat yhteisen holdingyhtiön alle.

Vasta nyt on näköpiirissä eurooppayhtiömalli (Societas Europea, SE), jonka mukaan yhtiö voidaan perustaa esim. niin, että jäsenmaissa toimivat julkiset osakeyhtiöt sulautuvat toisiinsa. Näin syntyneen uuden yhtiön kotivaltio on pääkonttorin sijaintivaltio, ja muissa Eta-valtioissa voidaan toimia sivukonttorina. Luonnollisesti holdingyhtiömalli eri maissa toimivine tytäryhtiöineen on edelleen mahdollinen. On kuitenkin oletettavaa, että finanssisektorin yritykset käyttävät sulautumismallia ja toimintatapaa, jossa yhtiöllä on sivukonttoreita eri maissa. Tämä selkiyttäisi ja yksinkertaistaisi merkittävästi monikansallisten yhtiöiden yhtiörakennetta, mutta

asettaisi samalla uudenlaisia haasteita finanssimarkkinoiden valvontaan.

3 Matthews ja Mayes ovat käsitelleet ilmiötä keskustelualoitteessa 'The Evolution of Rules for a Single European Market in Leasing'. National Institute Discussion Paper, 35 (1993).

Kotivaltiovalvonta on toistaiseksi toiminut varsin hyvin

Kotivaltiovalvonnan lähtökohta ja tähän pohjautuvat käytännön yhteistyömallit ovat toimineet toistaiseksi varsin hyvin. Valvonnan haasteet ovat kuitenkin kasvamassa sitä mukaa kuin yritysten rakenteet monimutkaistuvat ja yrityskoko ylipäänsä kasvaa. Kun eurooppayhtiöt tulevat markkinoille, kysymys ei enää ole esimerkiksi "suomalaisesta finanssikonglomeraatista, jolla on sivukonttoreita ulkomailla" vaan todellisesta "eurooppalaisesta finanssikonglomeraatista, joka toimii useissa maissa sivukonttoreiden muodossa". Tässä mallissa työnjakoa kotivaltiovalvojan ja sivukonttoreiden sijaintimaan valvojan välillä jouduttaneen arvioimaan uudelleen.

Tähän saakka rajat ylittävän pankkitoiminnan valvonnan lähtökohtia kuvannevat parhaiten seuraavat Baselin pankkivalvontakomitean esittämät peruseriaatteet:

- Kansainvälillä markkinoilla toimivia pankkeja tulee valvoa maailmanlaajuisesti konsolidoidusti.
- Pankkivalvojoilla tulee olla verkosto kansainväliseen tietojen vaihtamiseen.
- Ulkomaisten pankkien on paikallisessa toiminnassaan noudatettava kotimaisten pankkien kanssa samoja standardeja.

Komitea on lisäksi ohjeistanut tarkemmin, miten valvojat voivat toteuttaa näitä periaatteita käytännössä. Ohjeistuksessa näkyy se, miten rahoitussektorin yritysten kansainvälistyminen on muuttanut muotoaan 20 viime vuoden aikana. Ensimmäiset cross border -suositukset annettiin 1980-luvulla ja ne koskivat periaatteita, jotka tulisi ottaa huomioon myönnettäessä toimilupia pankkien ulkomaantoiminnoille sekä valvottaessa näitä toimintoja (ns. Baselin konkordaatti vuodelta 1983). Seuraavat merkittävät suositukset annettiin 1990-luvulla ja ne edustivat käytännön ratkaisuehdotuksia siihen, miten kansainvälisten pankkiryhmittymien valvontaa voidaan tehokkaasti harjoittaa (minimum standards for the supervision of international banking groups and cross-border banking vuosilta 1993 ja 1996).

Suositukset korostavat valvojien tarvetta saada tietoa pankkiryhmittymien toiminnasta sekä tarvetta yhdenmukaistaa valvonnan menettelytapoja eri maiden välillä. Euroopan pankkivalvojat ovatkin laajalti laatineet joko kahdenvälisiä tai monenvälisiä valvontapöytäkirjoja, joissa sovitaan viranomaisten yhteistyömuodoista niin valvonnassa kuin tietojenvaihdossa. Ratalla on voimassa olevat kahdenväliset valvontapöytäkirjat 8 maan kanssa. Näiden lisäksi on voimassa Ratan ja muiden pohjoismaisten viranomaisten kesken laadittu monenvälinen valvontapöytäkirja, jolla on korvattu aikaisemmat kahdenväliset pohjoismaiset valvontapöytäkirjat. Pöytäkirjoissa on sovittu yhteistyömuodoista mm. sivukonttorien markkinariskien ja maksuvalmiuden valvonnassa sekä konsernin tytäryhtiöiden valvonnassa. Myös valvontayhteistyöstä kriisitilanteissa on pyritty sopimaan, vaikkakin varsin yleisellä tasolla. Toistaiseksi on sovittu eri osapuolten velvollisuudesta ilmoittaa toisilleen uhkaavasta kriisistä. Lisäksi edellytetään, että sijaintimaan viranomaisen tulee toimia yhteistyössä kotivaltiovalvojan kanssa, mikäli kotivaltiovalvoja ryhtyy valvonnallisiin vastatoimiin kriisin hoitamiseksi.

Valvontapöytäkirjoista huolimatta on syytä esittää kysymys, miten voidaan varmistaa, että kotivaltion valvontaviranomaisella on luotettava käsitys sivukonttorin sijaintimaan markkinoista ja sen keskeisistä riskeistä. Kuta "aidompaa" ja laajempaa rahoituslaitosten kansainvälinen toiminta on, sitä olennaisemmaksi nämä kysymykset nousevat.

Lähivuosien haasteita rahoitusmarkkinoiden valvonnassa

Yksi lähivuosien keskeisistä valvonnan haasteista liittyy siihen, miten kotivaltiovalvonnassa varmistetaan tulevien eurooppayhtiöiden toiminnan tehokas valvonta ja samalla kyetään turvaamaan kunkin jäsenvaltion finanssimarkkinoiden vakaus. Lisäksi jouduttaneen arvioimaan, miten varmistetaan tehokas ongelmien hoitaminen mahdollisessa kriisitilanteessa, jos kyse ei enää ole yksittäisen jäsenmaan alueella toimivan finanssiryhmittymän ongelmista.

Vaikka konkreettisia vastauksia haasteiden ratkaisemiseksi on mahdotonta tässä vaiheessa esittää, voitaneen olettaa, että seuraavat asiat nousevat esille:

- Markkinoiden oman valvonnan eli markkinakurin merkitys korostuu entisestään. Tämä lisännee entisestään tarpeita saattaa olennaista tietoa julkisuuteen markkinoiden ja niillä toimivien yritysten toiminnasta.
- Sijaintimaan valvontaviranomaisen roolia jouduttaneen arvioimaan uudelleen erityisesti luotto- ja markkinariskien valvonnassa sekä sen arvioimisessa, onko kyse systeemiriskistä vai yksittäisen yrityksen mahdollisesta ongelmasta.
- Paineet valvojen yhteistyöhön sekä valvontamenetelmien yhdenmukaistamiseen kasvavat.
- Paineet eri maiden lainsäädäntöjen yhdenmukaistamiseen kasvavat.
- Tarve luoda menettelytavat yli rajojen ulottuvien kriisitilanteiden hoitamiseksi kasvaa.

On myös mahdollista, että lähivuosina nousee esiin kysymys, onko tarvetta koko Euroopan/Euroopan unionin rahoitusmarkkinoiden valvojaan, ja jos on, mikä on tällaisen valvojan rooli suhteessa kansallisiin valvojiin sekä suhteessa Euroopan keskuspankkiin.

Artikkelin on kirjoittanut
neuvonantaja Liisa Halme, puhelin (09) 183 51.

▶▶▶▶▶

SUOMALAISTEN PANKKIEN KANNATTAVUUS JA VAKAVARAISUUS VUONNA 2000 1)

Liiketulos oli erittäin hyvä

Suomalaisten talletuspankkikonsernien liiketulos vuonna 2000 oli 12,1 miljardia markkaa, kun se vuonna 1999 oli vain 8,5 miljardia markkaa. Oman pääoman tuotto oli erittäin korkea eli noin 22 %, mikä oli kolme prosenttiyksikköä enemmän kuin vuotta aiemmin saavutettu noin 19 prosentin tuotto. Omien pääomien vahvistuminen tosin hidasti oman pääoman tuoton kasvua.

1) Laskelmassa on mukana Merita Pankki -konserni, Osuuspankkien yhteenliittymä, Ålandsbanken-konserni, Mandatum-konserni, Yrityspankki Skopin (selvitystilassa) konserni, Aktia-konserni, muut säästöpankit emoyhtiönä ja paikallisosuuspankit emoyhtiönä. Lisäksi mukana on vuodelta 1999 Leonia-konserni ja vuodelta 2000 Leonia Pankki (Sampo Pankki) -konserni, johon yhdistelty Leonia Corporate Bank. Luvut eivät ole vertailukelpoisia aiemmissa Rahoitustarkastus tiedottaa -julkaistujen tietojen kanssa, sillä aggregaattikäsitteet poikkeavat toisistaan.

Rahoituskate kasvoi

Rahoituskate kasvoi 16,1 miljardiin markkaan vuonna 2000; vuonna 1999 rahoituskate oli 13,5 miljardia markkaa. Korkotuotot kasvoivat 8,2 miljardia markkaa, kun taas korkokulut vain 5,5 miljardia markkaa.

Rahoituskatteen kasvuun vaikutti otto- ja antolainauskorkojen välisen marginaalin leveneminen. Euromääräisen otto- ja antolainauskannan keskiporkojen ero kasvoi vuoden 2000 aikana 3,5 prosenttiyksiköstä 4,3 prosenttiyksikköön 2). Markkinakorkojen nousu ilmeisesti vaikutti keskimääräisiin antolainauskorkoihin voimakkaammin kuin keskimääräisiin ottolainauskorkoihin.

2 Lähde: Rahoitusmarkkinat-tilastokatsaus, Suomen Pankki.

Palkkiotuototkin kasvoivat

Nettomääräiset palkkiotuotot kasvoivat 5,4 miljardista markasta 6,2 miljardiin markkaan vuonna 2000. Eniten kasvoivat arvopaperinvälityksen palkkiotuotot, peräti 93 % vuoteen 1999 verrattuna. Toiseksi eniten kasvoivat omaisuudenhoidon ja lainopillisten tehtävien palkkiotuotot, noin 57 %. Sen sijaan antolainauspalkkiot vähenivät 6 % ja takauspalkkiot 5 %.

Kertaluonteiset osinkotuotot kasvattivat muita tuottoja

Arvopaperi- ja valuuttatoiminnan kate kasvoi vuonna 2000 yli kaksinkertaiseksi eli 1,0 miljardiin

markkaan edellisvuoden 0,4 miljardista markasta. Pelkästään arvopaperikaupan kate kasvoi lähes 0,6 miljardia markkaa, kun taas valuuttatoiminnan kate pysyi alle 0,1 miljardissa markassa.

Muut tuotot kasvoivat 2,4 miljardista markasta 3,1 miljardiin markkaan vuonna 2000. Etenkin tuotot oman pääoman ehtoista sijoituksista kasvoivat, ja niitä kertyi kaikkiaan 1,3 miljardia markkaa. Vuotta aiemmin tuotot olivat vain 0,1 miljardia markkaa. Suurin osa osinkotuotoista oli kertaluonteisia.

Sen sijaan kiinteistötuotot supistuivat 1,2 miljardista markasta 1,0 miljardiin markkaan. Etenkin kiinteistöjen ja kiinteistöyhtiöiden osakkeiden luovutusvoitot vähenivät.

Hallinto- ja toimintakulut kasvoivat hiukan

Hallintokulut kasvoivat edellisvuoden 9,6 miljardista markasta 10,2 miljardiin markkaan vuonna 2000. Esimerkiksi henkilöstökulut kasvoivat 0,2 miljardia markkaa eli 6,2 miljardiin markkaan. Muut liiketoiminnan kulut puolestaan kasvoivat 2,0 miljardiin markkaan; vuonna 1999 ne olivat 1,9 miljardia markkaa.

Luotto- ja takaustappiot pienenevät vuonna 2000 enää vähän. Nettomääräisesti luotto- ja takaustappioita kertyi 0,4 miljardia markkaa, kun vuonna 1999 niiden määrä oli 0,5 miljardia markkaa.

Ensisijaiset omat varat kasvaneet

Pankkien ensisijaiset omat varat kasvoivat selvästi vuonna 2000. Erinomainen kannattavuus kartutti ensisijaisia omia pääomia, mutta voitonjako hidasti kasvua. Joulukuussa 1999 näitä varoja oli 35,7 miljardia markkaa, mutta vuonna 2000 jo 42,0 miljardia markkaa. Ensisijaisten omien varojen perusteella laskettu ns. Tier 1-vakavaraisuus nousi 8,4 prosentista 9,0 prosenttiin.

Samalla kuitenkin toissijaiset omat varat vähenivät 16,0 miljardista markasta 13,3 miljardiin markkaan, minkä lisäksi riskipainotetut erät kasvoivat 427 miljardista markasta 466 miljardiin markkaan. Esimerkiksi riskipainotetut saamiset, sijoitukset ja taseen ulkopuoliset erät kasvoivat 411 miljardista markasta 453 miljardiin markkaan. Kokonaisvakavaraisuus muuttui vain melko vähän vuoden 2000 aikana, eli se aleni 11,9 prosentista 11,6 prosenttiin.

Taulukko: Tuloslaskelman pääerät, mrd. mk

Lisätietoja antaa
pankkitarkastaja Karlo Kauko, puhelin (09) 183 51.

▶▶▶▶▶

PANKKIKONSERNIEN SAAMISET YLEISÖLTÄ JA JULKISYHTEISÖILTÄ SEKÄ TALLETUKSET 31.12.2000 1)

Luotonanto kasvoi 9 %.

Pankkikonserniin yhteenlasketut saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä olivat joulukuun 2000 lopussa 455 miljardia markkaa. Syys-joulukuussa saamiset kasvoivat 13,6 miljardia markkaa. Vuoden 2000 aikana saamiset kasvoivat noin 9 %. Saamisten kasvuvauhti on kuitenkin hieman hidastunut, sillä vuoden 1999 aikana saamiset kasvoivat 11 %. Suhteessa eniten saamisiaan ovat kasvattaneet Mandatum Pankki Oyj -konserni sekä ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit. Merita Pankki Oyj -konsernin saamia kasvattivat syys- joulukuussa erityisesti Nordea-konsernin ulkomaisissa sivukonttoreissa tapahtuneet järjestelyt.

Lähinnä edellä mainitusta syystä Merita Pankki Oyj -konsernin luotonannon markkinaosuus kasvoi 1,4 % vuoden 2000 viimeisellä neljänneksellä, kun taas muut pankkiryhmittymät vastaavasti menettivät markkinaosuuksiaan vastaavana ajankohtana. Merita Pankki Oyj -konsernin markkinaosuus oli vuoden 2000 lopussa 41 %, mikä vastasi myös sen osuutta vuoden 1999 lopussa. Vuoden 1999 lopun tilanteeseen verrattuna osuuttaan kasvattivat eniten

ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit sekä Osuuspankkien yhteenliittymä, ja osuuttaan menetti eniten Leonia Pankki Oyj -konserni 2). Muiden pankkiryhmittymien markkinaosuudet luotonannosta pysyivät vuoden 1999 lopun tilanteeseen verrattuna lähes muuttumattomina. Kolmen suurimman pankkiryhmittymän yhteenlaskettu markkinaosuus oli vuoden 2000 lopussa 85,8 %.

1) Kotimaisten pankkien luvut ovat konsernilukuja. Säästöpankkien, paikallisosuuspankkien ja Aktian luvuissa ovat mukana vain emopankit. Mukaan on otettu euro- ja valuuttamääräiset saamiset ja talletukset. Mukana ovat myös seuraavien ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit: Citibank International plc, Crédit Agricole Indosuez, Den Danske Bank, Skandinaviska Enskilda Banken ja Svenska Handelsbanken.

Tässä laskelmassa esitetyt luvut poikkeavat Suomen Pankin julkaisemasta Rahoitusmarkkinatilastokatsauksesta. Suomen Pankin tilasto kattaa emopankit ilman ulkomaisia sivukonttoreita, kun taas tässä laskelmassa käytetään pääosin konsernilukuja. Lisäksi Suomen Pankin tilastossa valtio ei sisälly yleisö-käsitteeseen ja useista luottojen ja talletusten erittelyistä puuttuvat valuuttamääräiset erät. Rahoitustarkastuksen julkaisemiin lukuihin edellä mainitut erät sisältyvät.

2) Leonia Pankki Oyj -konsernin lukuja on vertailtu Leonia Oyj:n konsernin lukuihin. Leonia Oyj:n omistama tytäryhtiö Leonia Corporate Bank Oyj sulautui yhtiön toiseen tytäryhtiöön Leonia Pankki Oyj:hin 31.12.2000. Samalla Leonia Oyj sulautui Vakuutusyhtiö Sampo Oyj:hin. Leonia Oyj:n konserni vastaa pääpiirteissään sulautumisten jälkeen muodostunutta Leonia Pankki Oyj -konsernia (nyk. Sampo Pankki Oyj -konserni).

Vaihtoehtoiset säästämismuodot kasvattivat suosiotaan

Pankkitalletusten määrä kasvoi vuoden 2000 aikana 11,2 miljardia markkaa ja oli joulukuun lopussa 353 miljardia markkaa. Kasvu vuoden 1999 lopusta oli 3,3 %. Talletukset vähenivät hieman alkuvuonna 2000, mutta niiden määrä kääntyi kasvuun vuoden jälkimmäisellä puoliskolla sekä erityisesti viimeisellä vuosineljänneksellä. Talletukset kasvoivat kaikissa pankkiryhmissä lukuun ottamatta Leonia Pankki Oyj -konsernia ja Yrityspankki Skopia.

Vuoden 1999 lopun tilanteeseen verrattuna talletusten markkinaosuuksiaan kasvattivat kaikki muut pankkiryhmät paitsi Leonia Pankki Oyj -konserni. Eniten markkinaosuuttaan lisäsi Merita Pankki Oyj -konserni, jonka markkinaosuus kasvoi lähinnä vuoden 2000 viimeisellä neljänneksellä. Merita Pankki Oyj -konsernin ohella myös ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit ja Mandatum Pankki Oyj -konserni kasvattivat markkinaosuuksiaan vuoden 2000 viimeisellä neljänneksellä. Kolmen suurimman pankkiryhmittymän yhteenlaskettu markkinaosuus talletuksista oli joulukuun 2000 lopussa 84,6 %.

Talletuksia paremmin menestyivät vuonna 2000 vaihtoehtoiset säästämismuodot. Sijoitusrahastojen yhteenlasketut pääomat lisääntyivät 22 miljardia markkaa 85 miljardiin markkaan. Myös vakuutussäästäminen kasvatti edelleen suosiotaan sijoituskohteena. Henkivakuutusyhtiöiden yhteenlaskettu vastuuvélka oli vuoden 2000 lopussa noin 109 miljardia markkaa 3). Henkivakuutusyhtiöiden vastuuvélka kasvoi vuonna 2000 noin 23 miljardia markkaa.

3) Lähde: Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton arvio, kotimainen liike.

Pankkiryhmien asema rahasto- ja vakuutussäästämisessä on merkittävä. Pankkisidonnaisten rahastojen sekä henkivakuutusyhtiöiden yhteenlasketut markkinaosuudet olivat vuoden 2000 lopussa yli 60 % 4). Rahastosäästämisessä Merita Rahastoyhtiö Oy, Mandatum Rahastoyhtiö Oy ja Aktia Rahastoyhtiö Oy lisäsivät markkinaosuuttaan. Myös Merita Henkivakuutus Oy:n markkinaosuus vakuutussäästämisestä kasvoi merkittävästi vuoden 2000 aikana.

4) Pankkisidonnaisiksi rahastoyhtiöiksi on tässä määritelty Merita Rahastoyhtiö Oy, OP-Rahastoyhtiö Oy, Sampo-Leonia Rahastoyhtiö Oy, Mandatum Rahastoyhtiö Oy, Aktia Rahastoyhtiö Oy, Handelsbanken Fondbolag Ab, Ålandsbanken Fondbolag Ab ja Sampo Rahastoyhtiö Oy. Pankkisidonnaisiksi vakuutusyhtiöiksi on määritelty Merita Henkivakuutus Oy, Henkivakuutusosakeyhtiö Aurum, Leonia Henkivakuutus Oy ja Vakuutusosakeyhtiö Henki-Sampo. Vakuutussäästäminen markkinaosuudet on laskettu vakuutusmaksutulon perusteella (kotimainen liike), lähteenä Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto.

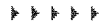
Taulukko: Saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä

Taulukko: Talletukset

Taulukko: Henkivakuutusyhtiöiden markkinaosuudet koko maksutulosta 1.1.-31.12.2000

Taulukko: Rahastoyhtiöiden markkinaosuudet hallinnoitavien sijoitusrahastojen pääomien

Lisätietoja antaa pankkitarkastaja Jarmo Lötjönen, puhelin (09) 183 51.

JÄLKIKÄTEISARVIOITA MATALAKORKOISTEN PANKKITALLETUSTEN VEROETUUDEN POISTAMISEN VAIKUTUKSISTA

Kesäkuun 2000 alusta kotitalouksien pankkitalletusten koroista on peritty lähdeveroa koron suuruudesta riippumatta. Tätä ennen luonnollisen henkilön ja kotimaisen kuolinpesän pankkitalletukselle maksettu korko oli verovapaata tuloa, jos talletuskorko oli enintään 2 %.

Seuraavassa esitetään joitain arvioita siitä, miten tämä muutos on vaikuttanut pankkien ja niiden asiakkaiden käyttäytymiseen. Pankit ovat alkaneet kilpailla määräaikaistilien koroilla. Lisäksi kotitalouksien talletuskanta kääntyi laskuun jo keväällä 2000, jolloin tiedettiin talletusten verottomuuden päättymisestä. Säästämisluonteisten vakuutusten suosio on samanaikaisesti lisääntynyt, mikä voi osittain johtua siitä, että verollisiksi muuttuneet pankkitalletukset eivät ole enää yhtä houkutteleva vaihtoehto kuin aiemmin.

Määräaikaistilien korot ovat nousseet

Korkotuottojen verovapauden poisto heikensi talletusten houkuttelevuutta suhteessa esimerkiksi suoriin arvopaperisijoituksiin, sijoitusrahastoihin tai säästövakuutuksiin. Pankkeilla oli periaatteessa kaksi mahdollisuutta: joko olla tekemättä mitään ja antaa talletustilien houkuttelevuuden heiketä suhteessa muihin säästämisvaihtoehtoihin tai ylläpitää tallettamisen houkuttelevuutta talletuskorkoja nostamalla.

Suomen Pankin Rahoitusmarkkinat-tilastokatsauksen 1) mukaan kotitalouksien pankkitalletusten keskiporko oli vuoden 1999 joulukuussa 1,20 % ja vuoden 2000 joulukuussa 1,81 %. Koska samalla myös markkinakorot nousivat, koronnousua ei ehkä voida pitää merkinä siitä, että juuri veroedun poistaminen olisi vaikuttanut korkoihin. Kotitalouksien talletusten keskiporkon nousu ajoittui kuitenkin suurelta osin touko-kesäkuulle. Huhtikuun lopussa kotitalouksien talletusten keskiporko oli 1,28 % ja kesäkuun lopussa jo 1,50 %. Keskiporkon nousu huhti-kesäkuussa saattaa johtua yleisen korkotason noususta. Touko-kesäkuussahan EKP:n huutokauppakorkoa nostettiin kahdesti, yhteensä 75 peruspistettä.

Verovapauden poisto lienee lisännyt määräaikaistalletusten korkokilpailua. Ennen veroetuuden poistoa melkein kaikille kotitalouksien määräaikaistalletuksille maksettiin 2 prosentin korkoa. Tosin oli olemassa myös pieni määrä verollisia talletuksia, joille maksettiin yleensä yli 3 prosentin korkoa. Määräaikaistalletusten keskiporko oli siis hiukan yli 2 %. Vuoden 2000 toukokuusta määräaikaistalletusten keskiporko alkoi selvästi nousta. Huhtikuusta 2000 tammikuuhun 2001 kotitalouksien määräaikaistalletusten keskiporko nousi yli prosenttiyksiköllä, siis selvästi enemmän kuin esimerkiksi kolmen kuukauden euribor, joka nousi vastaavana aikana vain 0,8 prosenttiyksikköä.

Tammikuussa 2001 määräaikaistileillä oli noin 60 miljardia markkaa, mikä on vain neljäsosa kotitalouksien talletuksista. Koska käyttelytilien keskiporkot ovat pysyneet suunnilleen ennallaan, verovapauden poisto ei näytä juuri vaikuttaneen suurimpaan osaan talletuksista.

1) Katsauksessa on mukana kaikki Suomessa toimivat talletuspankit, mukaan lukien Suomessa toimivat ulkomaisten luottolaitosten talletuspankkitoimintaa harjoittavat sivukonttorit, mutta pois lukien suomalaisten pankkien sivukonttorit ulkomailla. Tilastoissa on vain marka- ja euromääräiset talletukset.

Kotitalouksien talletukset kääntyivät laskuun

Keväällä 2000 kotitalouksien pankkitalletusten määrä kääntyi laskuun keskellä noususuhdannetta. Lasku näyttää olleen erityisen voimakas juuri ennen verovapauden poistumista eli toukokuussa 2000. Talletukset vähenivät huhtikuun lopusta kesäkuun loppuun noin 2 %. Lasku jatkui syksyllä.

Talletusten määrän lasku voidaan tulkita reaktioksi talletuskorkojen veroedun poistamiseen, sillä aiemmin talletuskanta on noususuhdanteessa yleensä kasvanut. Joulukuussa 2000 talletuskanta tosin kasvoi melko voimakkaasti. Tämä tuskin johtui säästämisikäytymisen rakenteellisesta

muutoksesta, vaan todennäköisesti halusta hyödyntää talletusten verottomuutta varallisuusverotuksessa, sillä tammikuussa 2001 talletuskanta kääntyi jälleen jyrkähköön laskuun. Käyttelytilien talletuskannan kehitys ei poikkea olennaisesti määräaikaistilien talletuskannan kehityksestä.

Muita muutoksia säästämisesä

Pankkitalletusten lähin vaihtoehto on ehkä korkorahastot, etenkin lyhytmaturiteettisiin instrumentteihin sijoittavat rahamarkkinarahastot. Tällaisten rahastojen suosio ei kuitenkaan ole olennaisesti kasvanut. Suomeen rekisteröityihin korkorahastoihin tehtiin tammi-marraskuussa 1999 nettomerkintöjä yhteensä 1089 miljoonan markan edestä, mutta tammi-marraskuussa 2000 vain 874 miljoonan markan edestä.

Sen sijaan säästämisluonteisten vakuutusten suosio lisääntyi voimakkaasti vuonna 2000. Vakuutusyhtiöiden keskusliiton tilastojen mukaan henkivakuutusten maksutulo lisääntyi vuonna 2000 peräti 36,9 %. Mukaan on laskettu mm. säästöhenkivakuutukset, yksilölliset eläkevakuutukset ja ryhmähenkivakuutukset.

Taulukko: Tietoja kotitalouksien marka- ja eurotalletuksista

Lisätietoja antaa
pankkitarkastaja Karlo Kauko, puhelin (09) 183 51.

▶▶▶▶▶

KOTIMAAN MAKSUJÄRJESTELMIEN TARKASTUKSILLA ARVIOITIIN MM. PANKKIEN RISKIENHALLINTAA

Kotimaan maksujen välitys on pankkien keskeinen toiminto. Siksi pankkien tulee toimia siten, että maksujen välityksessä tapahtuu mahdollisimman vähän häiriöitä. Pankkien tulee turvata toiminta kaikissa olosuhteissa mm. erilaisilla varajärjestelyillä ja valmistautua ongelmatilanteisiin jatkuvuussuunnitelmilla. Suomessa pankkien kotimaan maksujärjestelmät ovat perinteisesti olleet luotettavia ja nopeita eikä niiden toiminnassa ole ollut merkittäviä häiriöitä.

Yhtenä valvontakohteenaan Rahoitustarkastus (Rata) on tarkastanut pankkien kotimaan maksujen välitystä. Tarkastusten tavoitteena on ollut saada käsitys maksujärjestelmien riskeistä, riskienhallinnasta sekä alttiudesta kotimaisille ja kansainvälisille häiriöille. Vuosien 1999 ja 2000 aikana Rata tarkasti neljän pankin tai pankkiryhmän kotimaan maksujenvälitysprosessin varajärjestelyineen ja valvontamenettelyineen. Tarkastuksilla arvioitiin kunkin pankin kotimaan maksujärjestelmien organisointia ja toimintaa sekä järjestelmiin liittyvien riskien hallintaa. Myös pankkien maksuliikennepalveluihin liittyvät asiakas- ja muut sopimukset sekä niihin liittyvät riskit tarkastettiin. Tarkastukset toteutettiin haastatteleamalla pankin maksuliikenteestä vastaavia henkilöitä, perehtymällä pankin asiakirjoihin sekä tarkkailemalla maksutapahtumien käsittelyä.

Rata valvoo mm. seurantatarkastuksilla, että pankit korjaavat tarkastuksissa havaitut puutteet. Rata tulee myös jatkamaan kotimaan maksujärjestelmien tarkastuksia.

Maksujärjestelmiin liittyviä riskejä oli vielä kartoittamatta

Ratan tekemät tarkastukset osoittivat, että pankit ovat turvanneet kriittiset toimintansa varalaitteistoilla ja -ohjelmistoilla. Järjestelmien toiminta ongelmatilanteissa on testattu, ja maksuliikenteen parissa toimivien toimihenkilöiden ammattitaito on hyvä.

Sen sijaan pankit eivät olleet kartoittaneet kaikkia kotimaan maksujärjestelmiin, maksujen selvitykseen ja katteensiirtoon, maksuliikennepalveluihin eivätkä -sopimukseen liittyviä riskejään. Rata edellytti pankkien tekävän tällaiset kartoitukset ja ryhtyvän tarvittaviin toimenpiteisiin. Pankkien tulee myös seurata riskeissä tapahtuvia muutoksia vuosittain.

Keskeisille maksujärjestelmille ja pankin osastoille Rata kehotti laatimaan jatkuvuussuunnitelmat. Joissain pankeissa myös fyysisen turvallisuuden valvonta oli puutteellista niissä yksiköissä, joissa toimitaan maksujen välityksen kannalta kriittisessä ympäristössä.

Tarkastuksilla kiinnitettiin huomiota myös siihen, että monien suurasiakkaiden kanssa oli sovittu käytännöstä, jossa päivän aikana ei tarkistettu, onko maksuliikennetileillä riittävä kate veloituksia varten. Pankkeja kehoitettiin tehostamaan näihin päivänsisäisiin luottoihin liittyvien riskien hallintaa mm. tekemällä yritysten kanssa kirjalliset sopimukset ja hankkimalla tarvittavat vakuudet. Pankkien on Ratan mielestä vähitellen luovuttava menettelystä, jossa katetta ei tarkasteta.

Maksujenvälityksessä toimiville henkilöille on annettu eritasoisia käyttövaltuuksia tehdä ja korjata maksuliikennetapahtumia. Käyttövaltuuksien valvontaa ja hallintaa varten käyttövaltuusjärjestelmä tuottaa raportteja. Raportointi ei kuitenkaan ollut Ratan mielestä riittävää. Rata kehotti tehostamaan käyttövaltuuksien valvontaa ja hallintaa pankeissa.

Pankin ja asiakkaan välinen maksuliikennepalvelusopimus koostui monissa tapauksissa varsinaisen sopimuksen lisäksi myös sopimuksen ehdoista, palvelukuvauksesta jne. Rata huomautti pankeille, että sopimuskokonaisuuden hallitseminen selkeytyy, jos sopimusehdoissa on selvästi lueteltu ne asiakirjat, jotka muodostavat sopimuskokonaisuuden, ja jos näiden asiakirjojen keskinäinen soveltamisjärjestys käy ilmi selvästi.

Lisätietoja antavat

pankkitarkastaja Matti Lukka ja maksujärjestelmäasiantuntija Veikko Saarinen, puhelin (09) 183 51.

Maksujen välitys on täysin konekielistä

Kotimaan maksujenvälitysjärjestelmät ovat syntyneet pankkien yhteistyönä, ja ne ovat olleet käytössä pitkään. Pankkien välinen maksujen välitys on ollut jo useita vuosia kokonaan konekielistä. Yli 85 % kaikista toimeksiannoista, joita järjestelmissä välitetään, tulee asiakkailta jo valmiiksi konekielisessä muodossa. Pääosa niistä tulee tiedonsiirtona, esimerkiksi Internetin tai yritysten käyttämien pankkiyhteysohjelmistojen välityksellä. Maksuautomaateilla tehtyjen maksujen osuus näistä maksuista on viime vuosina kasvanut huomattavasti. Loput järjestelmissä välitettävistä maksuista tulevat konttoreista ja maksupalvelun kautta. Pankkien järjestelmissä nekin muunnetaan konekieliseksi.

Pankkien kotimaan maksujärjestelmiä ovat PMJ eli Pankkien välinen maksuliikennejärjestelmä, POPS eli Pankkien väliset online pikasiirrot ja sekut -järjestelmä, sekä POLT eli Pankkien välinen online tietoliikenne -järjestelmä.

PMJ:ssä välitetään massamaksuja, kuten palkkoja, eläkkeitä, tilisiirtoja ja korttitapahtumia. PMJ on eräsiirto-järjestelmä, jossa tapahtumatiedot välitetään pankkien kesken 2 – 3 kertaa päivässä, ja maksujen kate siirretään kaksi kertaa päivässä pankkien Suomen Pankissa olevien sekkitilien välillä.

POPS on ajantasainen lähinnä suurille ja kiireisille maksuille tarkoitettu järjestelmä, jossa välitetään sekkejä, pankkivekseleitä ja pikasiirtoja. Esimerkiksi sekut kate toisessa pankissa olevalta tililtä varataan ajantasaisesti. Suurimpien maksujen katteet siirretään pankkien välillä ajantasaisesti ja muiden maksujen useita kertoja päivässä. Katteet siirretään Suomen Pankissa olevien pankkien sekkitilien välillä.

POLT-järjestelmässä siirretään ajantasaisesti tietoja käteisen rahan nostoista automaateista. Rahan noston veloitus tapahtuu ajantasaisesti asiakkaan tililtä.

▶▶▶▶▶

ARVOPAPERISELVITYSTOIMINTA PARANTUNUT, MUTTA TOIMENPITEITÄ EDELLYTETÄÄN YHÄ

Rahoitustarkastus (Rata) on jo usean vuoden ajan kiinnittänyt erityistä huomiota selvitysjärjestelmien toimintavarmuuteen, sillä osakekauppojen selvityksen merkitys ja riskit ovat kasvaneet samassa suhteessa kuin osakekaupankäynnin volyymit.

Yksi toimintavarmuuteen vaikuttava asia on se, kuinka hyvin osakkeilla tehdyt kaupat saadaan selvitettyä määräajassa. Koska yleensä selvittävät kaupat ovat ketjussa, yhden osapuolen viivästykset johtavat helposti toisen osapuolen viivästyksiin. Tämä saattaa aiheuttaa huomattavia likviditeetti- ja vastapuoliriskejä ja johtaa pahimmillaan ongelmien leviämiseen laajemmalti rahoitussektorilla.

Selvitystoiminnan aallonpohja sattui vuodelle 1996, jolloin määräajassa selvitettiin vuositasona 87 % kaupoista ja kuukausitasolla jopa alle 80 %. Toisin sanoen joka viides kauppa jäi tuolloin selvittämättä määräajassa. Rata alkoi jo vuonna 1997 edellyttää osapuolilta tehokkaita toimia selvitystoiminnan riskien minimoimiseksi. Usean vuoden ryhtiliikkeen ansiosta selvitysaste saatiin vuoden 1999 aikana nousemaan 90 prosenttiin, vuonna 2000 jo yli 92 prosentin ja tänä vuonna selvitysaste on ollut noin 96 prosentin tuntumassa.

Rata ja APK ovat olleet aktiivisia selvitysasteen parantamisessa

Selvitysasteen paranemiseen ovat vaikuttaneet useat eri tekijät. Yksi näistä on arvopaperilainauksen lisääntynyt käyttö. Rata on ollut myötävaikuttamassa arvopaperilainauksen käyttöönottoon mm. hyväksymällä arvopaperilainauksen säännöt ja vaatimalla osapuolia kehittämään arvopaperilainausmenettelyjään. Rata on myös painostanut osapuolia kehittämään riskien- ja likviditeettihallintamenetelmiään sekä parantamaan toimintatapojaan.

Myös Arvopaperikeskus (APK) on ollut erityisen aktiivinen selvitysasteen nostamisessa. APK alkoi mm. valmistaa osapuolikohtaista tietoa selvityksen läpimenosta. Osakerekisterien keskittäminen toi osaltaan lisää toimintavarmuutta selvitystoimintaan, mikä on näkynyt selvitysasteen vakiintumisena edellä mainittuun 96 prosenttiin.

Lisäksi Rata on ottanut osaa selvitysjärjestelmiä koskevien kehitys- ja lainsäädäntöhankkeiden valmisteluun ja vaatinut järjestelmien riskien hallintaa koskevia uudistuksia.

Järjestelmäkehitystä jatkettava ja uusia mittareita kehitettävä

Olenaisesti parantuneesta selvitysasteesta huolimatta on luonnollisesti muistettava, että se on vain yksi mittari toiminnan luotettavuutta mitattaessa. Yhtä keskeistä mittaria seurattaessa voi olla vaarana, että toimenpiteet kohdistuvat vain sen näyttämän tuloksen parantamiseen. Tästä syystä tulisi kehittää riittävän monipuolista mittaristoa.

Eryytenä huolena on edelleen osakeselvityksen osapuolten likviditeettiriskit sekä niiden mahdollinen leviäminen osapuoliin eli systeimiriski, joihin ei ole vielä riittävästi puututtu. Näiden riskien hallinta tulee olemaan jatkossakin Ratan erityisen huomion kohteena.

Lisäksi on muistettava, että rahoitusmarkkinat ovat jatkuvassa voimakkaassa muutoksessa, erityisesti Euroopassa. Kaikki rahoitusmarkkinoilla tapahtuva toiminta on riskipitoista, varsinkin voimakkaan muutoksen kausina. Selvitysyhteisön kaltaisen osapuolen kannalta ongelmallista on, että se joutuu hoitamaan kaikkien osapuolten tapahtumat, mikä asettaa erityisen suuria paineita sen omalle riskienhallinnalle ja vastuunkantokyvyille.

Hyvistä saavutuksista huolimatta selvitystoiminnan yhä korkeaa riskitasoa tulee edelleen alentaa. Rata tulee jatkamaan selvitystoiminnan tarkkaa seuranta ja tekee valvontakäyntejä ja tarkastuksia osapuoliin. Ratan tavoitteena on saada Suomeen korkeatasoinen, kansainväliset standardit täyttävä mallikelpoinen osakeselvitysjärjestelmä.

Lisätietoja antaa

selvitysjärjestelmäasiantuntija Timo Rintanen, puhelin (09) 183 51.

Selvitysaste toimintavarmuuden keskeinen mittari

Selvitysaste eli määräajassa T+3 selvitettyt kaupat on eräs keskeinen mittari tutkittaessa selvitystoiminnan onnistumista. Sen ongelmana on, että kansainvälisesti ei ole vakiintunut yhteisiä tapoja laskea selvitysastetta eivätkä tulokset ole siten vertailukelpoisia. Selvitysasteita ei myöskään julkisteta kaikissa maissa.

Selvitysasteiden vertailukelpoisuutta vaikeuttaa erityisesti järjestelmien erilaisuus. Suomessa selvitysasteeseen vaikuttaa se, että selvitysjärjestelmä huolehtii Suomessa osakkeet

loppuasiakkaille asti, kun valtaosassa maissa mukaan otetaan vain selvityskeskukseen ja osapuolien välillä tapahtuvat siirrot.

Selvitystason laskemisesta vastaa Suomessa Suomen Arvopaperikeskus Oy, joka laskee selvitystason erikseen osakejärjestelmässä ja rahamarkkinajärjestelmässä. Osake- ja rahamarkkinajärjestelmien selvitystasot eivät ole vertailukelpoisia keskenään johtuen mm. järjestelmien erilaisista perusratkaisuista sekä siitä, että rahamarkkinajärjestelmässä tehdään harvulukuisia, mutta suuria kauppoja, kun osakejärjestelmässä tehdään myös lukumääräisesti paljon kauppoja.

IOSCO:ta ja G10-mailta uusi kansainvälinen standardisetti

Arvopaperimarkkinavalvojien kansainvälinen järjestö IOSCO (International Organization of Securities Commissions) G10-maiden muodostama CPSS (Committee on Payment and Settlement Systems) ovat yhdessä julkaisseet raportin Recommendations for Securities Settlement Systems. Raportti on lausuntokierroksella, ja sen saa IOSCON Internet-kotisivuilta www.iosco.org.

Raportti sisältää 18 suositusta mm. kauppojen vahvistamisen ja selvityksen aikatauluista ja riskienhallinnasta. Standardit ovat suositusluonteisia, mutta niiden tosiasiallinen vaikutus tulee olemaan hyvin suuri. Ratan näkemyksen mukaan standardit tulevat jatkossa muodostamaan selvitysjärjestelmien kannalta keskeisen kansainvälisen arviointikehikon. Aiemmin samat kansainväliset järjestöt ovat julkaisseet muitakin suosituksia, esim. Disclosure Framework for Securities Settlement Systems v. 1997.

▶▶▶▶▶

TAPAHTUMAKATSAUS

BASELIN PANKKIVALVONTAKOMITEALTA JA EU:N KOMISSIOLTA UUDET EHDOTUKSET VAKAVARAISUUSKEHIKOKSI - EHDOTUKSET LAUSUNNOLLA

Baselin pankkivalvontakomitea ja EU:n komissio ovat julkistaneet uudet ehdotukset vakavaraisuuskehikon uudistamiseksi. Baselin komitean ehdotus on saatavilla Kansainvälisen järjestelypankin kotisivulta www.bis.org ja komission ehdotus komission kotisivulta europa.eu.int/comm/. Rahoitustarkastus on antanut ehdotuksista tiedotteet T/37/2001 ja T/39/2001. Kumpaankin ehdotukseen on mahdollista antaa lausuntoja toukokuun 2001 loppuun asti. Uudistetun vakavaraisuuskehikon on tarkoitus tulla voimaan vuonna 2004.

Baselin pankkivalvontakomitea selvittää yhteistyössä pankkien ja kansallisten valvontaviranomaisten kanssa, mikä on uuden ehdotuksen vaikutus pankkien omien varojen määrään ja vakavaraisuuteen. Näiden laskelmien perusteella määritellään lopulliset vakavaraisuusvaatimukset. Myös Suomi osallistuu tämän selvityksen laatimiseen. Tiedot toimitetaan Baselin komitealle 1.6.2001 mennessä.

▶

KOMISSIOLTA ESITYS KANSAINVÄLISIÄ TILINPÄÄTÖSSUOSITUKSIA KOSKEVAKSI ASETUKSEKSI

EU:n komissio julkisti 13. helmikuuta kansainvälisten tilinpäätössuosituksien (IAS) käyttöönottoa koskevan asetusesityksen. Esityksen mukaan kaikkien EU:n alueella listattujen yhtiöiden, mukaan lukien pankit ja vakuutusyhtiöt, on laadittava konsernitilinpäätöksensä IAS-suositusten mukaisesti vuodesta 2005 lähtien. Jäsenvaltiot voivat halutessaan ulottaa tämän vaatimuksen koskemaan myös pörssiyritysten erillistilinpäätöksiä sekä muiden kuin pörssiyritysten konsernitilinpäätöksiä ja/tai erillistilinpäätöksiä.

Voimaan tullessaan asetus sitoo sellaisenaan kaikkia jäsenvaltioita eikä sen täytäntöönpano

edellyttä kansallista lainsäädäntöä. Menettelyllä pyritään varmistamaan IAS-suositusten käyttöönotto jäsenvaltioissa tavoitteeksi asetetussa aikataulussa samoin kuin se, että suositusten sisältö jäsenmaissa on yhdenmukainen. Komissio päättää asetuksen mukaista menettelyä noudattaen asetuksen liitteenä olevien IAS-suositusten sovellettavuudesta vuoden 2002 loppuun mennessä.

Asetusesitys on saatavissa komission Internet-kotisivuilta europa.eu.int/comm/.

RATALTA TULOSSA RAHOITUSPALVELUT TIETOVERKOISSA -KANNANOTTO

Rata julkaisee lähipäivinä "Rahoituspalvelut tietoverkoissa" -kannanoton 1). Kannanottoon on koottu Ratan näkemyksiä ja tulkintaohjeita siitä, mitä valvottavien tulee ottaa huomioon, kun ne tarjoavat rahoituspalveluja verkon kautta. Kannanotossa käsitellään mm. riskienhallintaa, tietotekniikkaa ja tietoturvallisuutta sekä sähköiseen sopimiseen ja asiakkaan tunnistamiseen liittyviä kysymyksiä. Käsiteltävät asiat eivät ole uusia, vaan Rata on koonnut yhteen asioita, joita siltä on toistuvasti kysytty.

Kannanotossa on myös tietoa verkkopalveluihin liittyvän sääntelyn tilasta. Esimerkiksi EU-direktiivit sähköisestä allekirjoituksesta ja sähköisestä kaupankäynnistä ovat tulleet voimaan, ja parhaillaan valmistellaan kansallista lainsäädäntöä niiden saattamiseksi voimaan.

Ratan tuleva kannanotto on linjassa eri kansainvälisten järjestöjen ja valvontaviranomaisten vastaavasta aiheesta antamien suositusten ja raporttien kanssa. Viranomaisten näkemyksissä valvonnan ulottuvuudesta ja sovellettavasta lainsäädännöstä on kuitenkin eroja.

Rahoituspalvelut tietoverkoissa -kannanotto (kuten myös Ratan aiemmat kannanotot) julkaistaan myös Ratan Internet-kotisivuilla.

1) Kannanotto on luonteeltaan suositus, mutta se sisältää myös Ratan tulkintaa lakien ja määräysten soveltamisesta verkkotoiminnassa.

Lisätietoja antavat pankkitarkastajat Markku Koponen, Tuija Nevalainen sekä lakimiehet Jukka Laitinen ja Harri Hirvi, puhelin (09) 183 51.

RAHANPESUN YHTEISTYÖFOORUMI FATF JULKAISI KOLME RAPORTTIA

Rahanpesun estämisen kansainvälinen yhteistyöfoorumi on julkaissut kolme raporttia: Analyysi rahanpesunvastaisista järjestelmistä FATF:n jäsenvaltioissa 1), Rahanpesun typologiaraportti 2000 – 2001, Yhteistyöhaluttomien valtioiden tilanne helmikuussa 2001. FATF:n raportit ovat saatavissa FATF:n kotisivuilta www.oecd.org/fatf.

Raportissa "Analyysi rahanpesunvastaisista järjestelmistä" on FATF:n vuosina 1992-1999 suorittamien maa-arviointien tulokset. Raportissa on varsin seikkaperäisesti selvitetty FATF:n kymmenvuotista toimintaa. Siinä kuvataan, miten rahanpesun vastainen järjestelmä on organisoitu sekä kuinka hyvin FATF:n 40:ää suositusta noudatetaan eri jäsenmaissa. Raportti kattaa rahanpesun vastaisen toiminnan oikeudelliset ja valvonnalliset elementit.

Rahanpesun typologiaraportissa kuvataan rahanpesun trendejä. Rahanpesun tekotavat ovat monimutkaistuneet, ja rahanpesun havaitseminen ja tutkiminen asettavat haasteita sekä "ilmoitusvelvollisille" että rikoksia tutkiville viranomaisille. Raportissa selvitetään mm. Internetin avulla tapahtuvaa laitonta toimintaa, "trustien" oikeudellisesta asemasta ja käyttöä varojen kätkemiseen sekä oikeudellisten ja taloudellisten neuvonantajien käyttämistä rikollista alkuperää olevien varojen häivyttämiseen. Raportissa on myös havaintoja käteisen rahan ja muiden maksutapojen merkityksestä, terrorismin rahoituksesta sekä yksittäisiä havaintoja mm. leasingrahoituksen avulla hankittavista arvotavaroista. Myös rahanpesun tekotapojen kuvauksia on otettu mukaan raporttiin.

Raportissaan "Yhteistyöhaluttomien valtioiden tilanne helmikuussa 2001" FATF selvittää, kuinka hyvin ns. yhteistyöhaluttomat valtiot ovat edenneet rahanpesun vastaisen lainsäädännön kehittämishankkeissaan. FATF julkaisi vuoden 2000 kesällä luettelon ns. yhteistyöhaluttomista

maista (15 valtiota), joiden rahanpesun vastainen lainsäädäntö on puutteellinen (ks. Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedote 3/2000). Valtioiden nimien julkaiseminen nähtiin välttämättömäksi painostustoimeksi, sillä julkaiseminen luo paineita myös muille valtioille kehittää edelleen rahanpesun vastaista lainsäädäntöään ja toimiaan. FATF jatkaa tätä selvitystyötä.

FATF:n listalle joutuneista maista seuraavat 7 valtiota ovat jo varsin pitkällä lainsäädäntö- ja muissa hallinnollisissa hankkeissaan: Bahama, Caymansaaret, Cookinsaaret, Israel, Liechtenstein, Marshallinsaaret ja Panama.

Seuraavat 4 valtiota ovat myös aloittaneet konkreettiset toimenpiteet, vaikka eivät ole vielä edenneet yhtä pitkälle: Dominica, Niue, Saint Kitts ja Nevis, Saint Vincent ja Grenadiinit. Libanon ja Filippiinit ovat saaneet joitakin lainsäädäntömuutoksia alkuun ja Venäjän viranomaiset ovat ilmoittaneet, että rahanpesun estävä lainsäädäntö annetaan Duuman käsiteltäväksi maaliskuussa 2001. Nauru ei ole ilmoittanut FATF:lle miten se aikoo korjata järjestelmässään olevat puutteet.

Kesäkuussa 2001 pidettävässä FATF:n kokouksessa käsitellään ja mahdollisesti päätetään, mihin vasta-toimiin FATF ryhtyy niitä valtioita vastaan, jotka eivät ole saaneet aikaan asianmukaisia uudistuksia. Asiasta tiedotetaan kokouksen jälkeen.

1) FATF Financial Action task force on money laundering on kansainvälinen rahanpesun vastaista toimintaa koordinoiva kansainvälinen foorumi.

BASELIN PANKKIVALVONTAKOMITEAN RAPORTTEJA

Baselin pankkivalvontakomitea on julkaissut luonnoksen asiakkaan tuntemista koskevaksi suosituksiksi (Customer Due Diligence for Banks). Lisäksi se on päivittänyt ns. white paper -raportilla vuonna 1998 julkaisemaansa raporttia "Risk Management for Electronic Banking and Electronic Money Activities". Edellä mainitut julkaisut on saatavissa Kansainvälisen järjestelypankin BISin kotisivuilta www.bis.org.

Asiakkaan tuntemista koskevassa suositusluonnoksessa tarkastellaan asiakkaan tuntemista luottolaitoksen riskienhallinnan ja sisäisen valvonnan näkökulmasta eikä yksinomaan rahanpesun tai väärinkäytösten estämisen näkökulmasta. Luottolaitoksen "know-your-customer"-politiikassa tulisi olla määriteltynä periaatteet mm. ylimmän johdon sitoutumisesta, asiakaspolitiikasta (miten asiakkaaksi pääsee, minkälaisia asiakkaita ei haluta), asiakkaan tunnistamiskeinoista ja tunnistamisen dokumentoinnista sekä riskisten asiakkuuksien havaitsemisesta ja niiden jatkuvasta seurannasta ja muista riskienhallinnassa huomioon otettavista seikoista. Suosituksen tavoitteena on toimia perusohjeena sekä luottolaitoksille että valvontaviranomaisille.

Päivitetty "Risk Management for Electronic Banking and Electronic Money Activities" -raportti käsittelee yleisellä tasolla riskienhallintaa lähinnä pankkivalvonnan näkökulmasta. Raportissa on pankeille ja pankkivalvojille tarkoitettua riskienhallinnan ohjeistusta ja näkökantoja sähköisestä pankkitoiminnasta ja sähköisestä rahasta.

TUTKINTAPYYNTÖ POLIISILLE

Rata on antanut poliisille esitutkintaan epäilyn sisäpiiritiedon väärinkäytöstä. Tutkintapyyntö koskee Benefon Oyj:n osakkeella tehtyjä kauppvoja.

Huomautus:

Yhtiöllä itsellään ei ole välttämättä mitään osuutta tai myötävaikutusta tekoon.

SEURAAVA RAHOITUSTARKASTUS TIEDOTTAA -TIEDOTE

Seuraava Rahoitustarkastus tiedottaa -tiedote ilmestyy tiistaina 29.5.2001.

▶▶▶▶▶

Tuloslaskelman pääerät, mrd. mk

	31.12.1999	31.12.2000
Rahoituskate	13,5	16,1
Palkkiotuotot (netto)	5,4	6,2
Arvopaperi- ja valuuttatoiminnan kate	0,4	1,0
Muut tuotot	2,4	3,1
Hallinto- ja muut liiketoimintakulut	11,5	12,2
Poistot ja arvonalennukset	1,2	1,8
Tulos ennen luotto- ja takaustappioita	9,0	12,4
Luotto- ja takaustappiot	0,5	0,4
Liikevoitto	8,5	12,1
Oman pääoman tuotto (ROE) %	19,4	22,4
Koko pääoman tuotto (ROA) %	1,0	1,2
Tuotot / kulut (poistot kuluissa)	1,7	1,9
Taseen loppusumma	696,7	735,1
Omat varat yhteensä	50,7	54,1
Josta ensisijaiset omat varat	35,7	42,0
Riskipainotetut erät	426,6	465,6
Vakavaraisuus	11,9 %	11,6 %
Ensisij. omat varat/riskipain. erät	8,4 %	9,0 %

▶

Tietoja kotitalouksien markka- ja eurotalletuksista

Kuukausi	Kotitalouksien markka- ja euromääräisten määräaikaistalletusten kesikorkoja	Kotitalouksien koko talletuskanta kuukauden lopussa, mrd. mk
12/1999	2,14	246,6
1/2000	2,13	243,9
2/2000	2,15	243,7
3/2000	2,17	242,3
4/2000	2,18	245,1
5/2000	2,36	240,6
6/2000	2,56	241,1
7/2000	2,64	239,2
8/2000	2,74	236,8
9/2000	2,90	238,6
10/2000	2,96	237,4
11/2000	3,04	237,0
12/2000	3,21	244,5
01/2001	3,32	239,9

Lähde: Rahoitusmarkkinat -tilastokatsaus, Suomen Pankki

Saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä

	Saamiset yleisöltä ja julkisyhteisöiltä, mrd. mk			Markkinaosuudet, %		
	31.12.2000	30.9.2000	31.12.1999	31.12.2000	30.9.2000	31.12.1999
Merita Pankki Oyj -konserni	186,7	175,0	171,2	41,0 %	39,6 %	41,0 %
Osuuspankkien yhteenliittymä	120,5	118,5	108,9	26,5 %	26,8 %	26,1 %
Leonia Pankki Oyj -konserni *	83,2	84,8	81,4	18,3 %	19,2 %	19,5 %
Säästöpankit yhteensä (mukaanl. Aktia)	24,8	24,3	22,3	5,4 %	5,5 %	5,3 %
Paikallisosuuspankit	8,5	8,4	7,8	1,9 %	1,9 %	1,9 %
Ålandsbanken Abp -konserni	6,3	6,1	5,8	1,4 %	1,4 %	1,4 %
Mandatum Pankki Oyj -konserni	2,0	1,5	1,5	0,4 %	0,3 %	0,3 %
Yrityspankki Skop Oyj -konserni	0,2	0,2	0,4	0,0 %	0,0 %	0,1 %
Ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit (yhteensä)	22,9	22,6	18,5	5,0 %	5,1 %	4,2 %
Yhteensä	455,0	441,4	417,8	100 %	100 %	100 %

Talletukset

	Talletukset, mrd. mk			Markkinaosuudet, %		
	31.12.2000	30.9.2000	31.12.1999	31.12.2000	30.9.2000	31.12.1999
Merita Pankki Oyj -konserni	148,8	137,5	140,6	42,2 %	41,0 %	41,2 %
Osuuspankkien yhteenliittymä	101,8	98,9	97,7	28,8 %	29,5 %	28,6 %
Leonia Pankki Oyj -konserni *	48,0	48,1	53,9	13,6 %	14,3 %	15,8 %
Säästöpankit yhteensä (mukaanl. Aktia)	27,3	26,7	26,2	7,7 %	7,9 %	7,7 %
Paikallisosuuspankit	9,8	9,6	9,2	2,8 %	2,9 %	2,7 %
Ålandsbanken Abp -konserni	6,3	5,8	5,1	1,8 %	1,7 %	1,5 %
Mandatum Pankki Oyj -konserni	3,9	3,3	3,0	1,1 %	1,0 %	0,9 %
Yrityspankki Skop Oyj -konserni	0,0	0,0	0,0	0,0 %	0,0 %	0,0 %
Ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit (yhteensä)	7,1	6,0	6,1	2,0 %	1,8 %	1,8 %
Yhteensä	353,0	335,9	341,8	100 %	100 %	100 %

* Ajankohtien 30.9.2000 ja 31.12.1999 saamiset, talletukset sekä näitä vastaavat markkinaosuudet on laskettu Leonia Oyj -konsernin luvuista.

Kotimaisten pankkien luvut ovat konsernilukuja. Säästöpankkien, paikallisosuuspankkien ja Aktian luvuissa ovat mukana vain emopankit. Mukaan on otettu euro- ja valuuttamääräiset

saamiset ja talletukset. Mukana ovat myös seuraavien ulkomaisten luottolaitosten sivukonttorit: Citibank International plc, Crédit Agricole Indosuez, Den Danske Bank, Skandinaviska Enskilda Banken ja Svenska Handelsbanken.

Tässä laskelmassa esitetyt luvut poikkeavat Suomen Pankin julkaisemasta Rahoitusmarkkinatilastokatsauksesta. Suomen Pankin tilasto kattaa emopankit ilman ulkomaisia sivukonttoreita, kun taas tässä laskelmassa käytetään pääosin konsernilukuja. Lisäksi Suomen Pankin tilastossa valtio ei sisälly yleisö-käsitteeseen ja useista luottojen ja talletusten erittelyistä puuttuvat valuuttamääräiset erät. Rahoitustarkastuksen julkaisemiin lukuihin edellä mainitut erät sisältyvät.

Henkivakuutusyhtiöiden markkinaosuudet koko maksutulosta 1.1.-31.12.2000 1)

	Maksutulo, mrd. mk	Markkinaosuus
Merita Henkivakuutus Oy	8,2	36,0 %
Vakuutusosakeyhtiö Henki-Sampo ja Leonia Henkivakuutus Oy *	4,5	19,8 %
Henkivakuutusosakeyhtiö Pohjola ja Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Suomi	3,7	16,2 %
Henkivakuutusosakeyhtiö Aurum	2,3	10,1 %
Keskinäinen Henkivakuutusyhtiö Tapiola ja Yritysten Henkivakuutus Oy Tapiola	1,3	5,6 %
Keskinäinen Vakuutusyhtiö Kaleva	0,8	3,4 %
Muut	2,0	9,0 %
Yhteensä	22,8	100 %

1) Lähde: Vakuutusyhtiöiden Keskusliitto, kotimainen liike

* Leonia Henkivakuutus Oy sulautui Vakuutusosakeyhtiö Henki-Sampon 31.12.2000

Rahastoyhtiöiden markkinaosuudet hallinnoitavien sijoitusrahastojen pääomien mukaan 31.12.2000

	Mrd. mk	Markkinaosuus
Merita Rahastoyhtiö Oy	26,8	31,67 %
OP-Rahastoyhtiö Oy	11,4	13,48 %
Evli-Rahastoyhtiö Oy	7,9	9,31 %
Gyllenberg Fondbolag Ab	7,3	8,59 %
Alfred Berg Rahastoyhtiö Oy	5,5	6,54 %
Sampo-Leonia Rahastoyhtiö Oy ja Sampo Rahastoyhtiö Oy	8,9	10,51 %
Mandatum Rahastoyhtiö Oy	3,1	3,64 %
Aktia Rahastoyhtiö Oy	2,8	3,35 %
Handelsbanken Fondbolag Ab	1,9	2,20 %
Ålandsbanken Fondbolag Ab	0,2	0,29 %
Muut	8,8	10,42 %
Yhteensä	84,6	100,00 %